

DE MYSTERY BURGER

Ook al heb je geen interesse
in politiek, het betekent
niet dat de politiek geen
interesse heeft in jou.

PERIKLES

Ontwerp en opmaak: CO2 Premedia bv

ISBN 9789013120882

© Binnenlands Bestuur, Amsterdam 2014

1e druk maart 2014

Alle rechten voorbehouden: niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door foto kopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 jo het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced, stored in a database or retrieval system, or published, in any form or in any way, electronically, mechanically, by print, photo print, microfilm or any other means without prior written permission from the publisher.

Samensteller(s) en de uitgever zijn zich volledig bewust van hun taak een zo betrouwbaar mogelijke uitgave te verzorgen. Niettemin kunnen zij geen aansprakelijkheid aanvaarden voor onjuistheden die eventueel in deze uitgave voorkomen.

De Mystery Burger

**Een kritische
bezoeker bij de
gemeenteraad**

Inhoudsopgave

Proloog 11

Het belang van het debat 18

Hoofdstuk 1 Tegen wie heeft u het eigenlijk? 27

Baarn 35

Amsterdam Zuidoost 37

Epe 40

Harderwijk 42

Spijkenisse 45

Leeuwarden 47

Leiden 50

Maastricht 53

Haarlem 56

Oldambt 58

Stichtse Vecht 60

Utrecht 63

Valkenburg aan de Geul 66

Korendijk 69

Voorschoten 71

Maassluis 74

Waterland 76

Hoofdstuk 2 En, wat heeft het nou opgeleverd? 79

<i>Zaltbommel</i>	85
<i>Beverwijk</i>	87
<i>Geertruidenberg</i>	89
<i>Diemen</i>	91
<i>Rotterdam Centrum</i>	93
<i>Amsterdam</i>	95
<i>Muiden</i>	98
<i>Gouda, deel twee</i>	101
<i>Almere</i>	103
<i>Rotterdam</i>	105
<i>Zeevang</i>	108
<i>Drimmelen</i>	110
<i>Zwijndrecht</i>	112

Hoofdstuk 3 Daarom is geen reden 115

<i>Dordrecht</i>	121
<i>Noordoostpolder</i>	123
<i>Coevorden</i>	125
<i>Assen</i>	127
<i>Brummen</i>	130
<i>Delfzijl</i>	132
<i>Texel</i>	135
<i>Montfoort</i>	138

Hoofdstuk 4 Afspraak is afspraak 141

<i>Zupthen</i>	147
<i>Gilze en Reijen</i>	149
<i>Baarle-Nassau</i>	151
<i>Heerde</i>	153
<i>Beemster</i>	156
<i>Lelystad</i>	159
<i>Den Haag</i>	161
<i>Enkhuizen</i>	164

<i>IJsselstein</i>	167
<i>Geldrop-Mierlo</i>	169
<i>Goes</i>	172
<i>Sliedrecht</i>	174
<i>Harlingen</i>	176
<i>Hellendoorn</i>	178
<i>Horst aan de Maas</i>	180
<i>Schouwen-Duiveland</i>	183
<i>Weert</i>	186
<i>Eemnes</i>	189

Hoofdstuk 5 Dualisme, kent u die uitdrukking? 191

<i>Twenterand</i>	197
<i>Oostzaan</i>	200
<i>Overbetuwe</i>	202
<i>Rozendaal</i>	204
<i>Cuijk</i>	206
<i>Haaksbergen</i>	208
<i>Gouda, deel een</i>	210
<i>Harenkarspel</i>	212
<i>Molenwaard</i>	214

Hoofdstuk 6 Mogen wij ook wat zeggen? 217

<i>Dantumadeel / Dantumadiel</i>	221
<i>Hillegom</i>	223
<i>Roosendaal (1)</i>	226
<i>Lansingerland</i>	229
<i>Tiel</i>	231
<i>Roosendaal (2)</i>	233
<i>Zandvoort</i>	235
<i>Deventer</i>	238

Hoofdstuk 7 Voorzitter! 241

Midden-Drenthe 247

Aalten 249

Noordenveld 252

Sittard-Geleen 255

Eindhoven 257

's-Hertogenbosch 260

Schiermonnikoog 263

Hilversum 266

Houten 269

Maasdonk 272

Ubbergen 274

Nieuwegein 277

Epiloog 281

Proloog

Een stormachtige winteravond

Het hagelt en waait in Amsterdam-West. De bomen zwiepen heen en weer, en de temperatuur schommelt rond het vriespunt. Auto's rijden af en aan over de Spaarndammerdijk, een van de drukke wegen van en naar het centrum van de stad, en tevens de straat waar mijn woonhuis staat. Ik trek de voordeurdeur achter me dicht, loop naar mijn zwarte auto en denk: waarom doe ik dit eigenlijk?

Vandaag is de gemeente Delfzijl aan de beurt. Het is 14 februari 2013 en buiten lijkt het al bijna donker aan het worden. Mijn collega John komt per trein naar station Amsterdam Sloterdijk, waar hij straks in de auto stapt. Hij woont in Rotterdam en reist erg graag met de trein. Op dagen als deze moet hij echter met me meerijden, want anders komen we niet tijdig aan op onze plaats van bestemming. De raad van Delfzijl begint om acht uur 's avonds met vergaderen, dus we hebben welgeteld drie uur om er te komen. Dat zou genoeg reistijd moeten zijn.

Terwijl ik de motor start en uitparkeer denk ik terug. We hebben namelijk al veel gemeenteraden van dichtbij gezien: Baarn, Den Bosch, Lelystad, Zwijndrecht, Zandvoort, ga zo maar door. Tot op deze koude dag waren we zeker bij meer dan dertig gemeenteraden reeds present. Er zaten grote en kleine raden bij, met goede en slechte debatten. Maar tot nu toe hoefde ik niet nog zo ver rijden als naar Delfzijl. Dit stadje, dat in het uiterste noordoosten van Groningen

ligt, kun je op een normale dag binnen drie uur rijden bereiken. Vandaag is het echter compleet anders. Gelukkig heb ik van te voren iets gegeten.

Ik doe de radio aan, want het is bijna vijf uur. Nog net op tijd om de laatste files mee te krijgen. ‘Het is een zware avondspits’, zegt de omroeper op Radio 1. ‘Hier komen de drie langste files: van het Prins Clausplein naar Rotterdam Spaanse Polder: tien kilometer in beide richtingen langzaam tot stilstaand verkeer. Vanaf de afslag Geuzenveld op de ring A10 tot aan het Coenplein: drie kilometer file. En vanaf de ringweg A10 in Amsterdam-Oost tot aan Almere Centrum een opstopping van 16 kilometer via de A1 naar de A16. Weggebruikers moeten oppassen voor gladheid en windstoten. Tot zover de avondspits’. Wie snel vanuit Amsterdam naar de provincie Groningen wil rijden, moet de A16 door de Flevopolder wel nemen. Als dat doorrijdt, kun je er binnen twee uur zijn. Maar die route was vanavond geblokkeerd. Ik besluit te gokken op de kleinere file die door de Coentunnel naar Zaandam loopt. Daarna kunnen we doorrijden naar de kop van Noord-Holland om via de Afsluitdijk naar Friesland te knallen. Dan gewoon via Leeuwarden naar Groningen. Kind kan de was doen. Toegegeven, dit was een ingeschatte route, want ik heb een hekel aan een TomTom en gebruik die in Nederland dan ook niet.

Bij de taxistandplaats van station Sloterdijk staat John op me te wachten. Hij heeft het koud en houdt een paraplu boven zijn hoofd. Mijn toegewijde collega is debatleider, dagvoorzitter en trainer van gemeenteraadsleden. Een paar jaar geleden bedacht hij het concept van de Mystery Burger. Hij vond dat raadsleden en bestuurders zouden kunnen leren van hun fouten door het maken van een wekelijks verslag, waarin een onafhankelijke journalistieke observant over hen zou oordelen en suggesties zou doen over hoe het raadsdebat beter kan. Hoofdredacteur Eric de Kluis van *Binnenlands Bestuur* zag dit idee meteen zitten. Mede daarom brengen wij sinds begin 2012 de column in de praktijk op de website van het magazine. Elke week gaan we dus het land in om een raad te beoordelen op de kwaliteit van het debat. Niet de inhoud of actualiteit, maar het niveau van de vergadering zijn daarbij altijd leidend. We proberen zoveel mogelijk gezamenlijk naar de gemeenten te gaan en schrijven de column elke week om en om. Uiteraard lezen we elkaars teksten en geven we elkaar commentaar.

Wanneer ik de taxiplek oprijd, komt John al aangelopen. Hij doet de deur open, stapt in en slaat de deur achter zich dicht. Ondanks het slechte weer is lijkt goed gemust. ‘Dag makker. Lekker weertje hè?’, zegt hij met een grijns op zijn gezicht. Zijn Rotterdamse humor, die ik niet altijd begrijp, spreekt soms boekdelen. Ik vertel hem dat we over de Afsluitdijk gaan rijden en het erop gaan wagen om op tijd in Delfzijl te zijn. John: ‘Jij weet de weg, dus laten we maar gaan’.

De file in de Coentunnel valt gelukkig mee. Stapvoets rijden we onder het Noordzeekanaal in de richting van Zaandam. Op de A8 lijken de hagelstenen plaats te maken voor normale regendruppels. Ook de wind lijkt af te nemen. ‘Volgens mij valt het wel mee. We kunnen het redden’, zeg ik. John tuurt naar buiten. Zodra we de file uit zijn schiet het al lekker op. De A8 gaat over op de A7 richting het voormalige eiland Wieringen. Nadat we Purmerend achter ons hebben laten en Hoorn gepasseerd zijn is het relatief rustig op de weg. De schemering valt over de besneeuwde weilanden en soms halen we een vrachtwagen in. Maar in de kop van Noord-Holland begint het ineens weer te waaien. Het wordt erger als we bij de Waddenzee aankomen: het begin van de Afsluitdijk. Hier moet je even afremmen om over de sluizen heen te rijden, maar daarna kun je altijd hard gas geven. Dat had ik gedacht. Harde windstoten zwiepen tegen mijn Saab 93 aan en de auto slingert van links naar rechts. Met hoge snelheid rijden kan nu niet, want anders racen we zowaar het IJsselmeer in. Andere automobilisten nemen het zekere voor het onzekere en remmen af. De regen is inmiddels veranderd in sneeuw. Het is glad op de weg. Alleen maar glad. Intussen tikt de tijd door. Het is al kwart over zes, maar in dit tempo komen we natuurlijk nooit op tijd aan. Uiteindelijk rollen we om kwart voor zeven de Afsluitdijk af. De tijd begint de dringen en John pakt zijn iPad erbij. ‘Zie je wel, we moeten over Heerenveen rijden. Via Leeuwarden komen we te laat aan’, zegt hij urgent. Dankzij mijn inschattingsfout wordt het nu écht een race tegen de klok. In ieder geval spookt het in Friesland wat minder: weinig sneeuw en wind. We zakken weer af naar het zuiden om vervolgens via Grouw en Heerenveen op de A9 naar Groningen te gaan. Dat gaat rap. Nadat we over de ring van Groningen stad hebben gereden en de lange, rechte provinciale weg door de Ommelanden richting Appingedam hebben genomen, rijden we

om tien voor acht Delfzijl binnen. Ook hier ligt sneeuw. We parkeren snel en haasten ons naar binnen.

De kapstokken in de hal van het stadhuis hangen vol met natte jassen. Het is stil. Verderop klinkt geluid vanachter twee grote, houten klapdeuren. We doen onze jassen uit, lopen naar de deuren en doen ze open. De stoelen voor het publiek zijn bijna allemaal bezet. Er zijn stoelen bij gezet en achterin staan zelfs een paar mensen met hun rug tegen de muur. Toevallig zijn er vooraan nog twee plekken vrij, die we dan ook meteen maar innemen. Intussen houdt de burgemeester zijn inleidende praatje. ‘U bent hier waarschijnlijk in grote getallen aanwezig voor het Integraal Investeringsprogramma, het IIP. Dat begrijp ik en daarom wil ik voorstellen om dit agendapunt naar voren te halen’, zegt de burgervader. Hij kijkt de raadsleden aan, maar niemand heeft daar bezwaren tegen. ‘Goed. Laten we dan beginnen met de behandeling van het IIP’. John haalt zijn iPad uit zijn tas om het plan op de website van de gemeente Delfzijl te vinden. Ik pak mijn aloude schrijfblok en pen om aantekeningen te maken van de vergadering. Het is altijd interessant om te zien waar je terecht komt, denk ik bij mezelf. Niet om het een of ander, maar het publiek in Groningen gaat over het algemeen anders gekleed en gedraagt zich in de generale zin anders dan bijvoorbeeld het publiek in de vergaderzaal van stadsdeel Amsterdam-Zuidoost.

Terwijl het eerste raadslid naar het kathedor loopt, maken dames van de gemeente zich gereed om langs te gaan met kannen koffie en thee. Het lukt me nog net om op te staan en naar de tafel met koffiekopjes te lopen. Ik pak een wit kopje, waarop het logo van de gemeente Delfzijl staat. Als ik weer zit en koffie heb, reikt John me zijn iPad aan, waarop het IPP te lezen valt. Ik scan het even en probeer het plan in mijn hoofd te vatten. Het gemeentebestuur wil dit alomvattende plan door de raad krijgen dat het oude centrum van het stadje in noordoost Groningen weer op de kaart zet. Daarvoor moet het centrum op de schop. Kosten: 50 miljoen euro. Nu begrijp ik waarom de raadszaal tot op de nok op vol zit met burgers. Het onderwerp leeft duidelijk onder de bevolking.

Inmiddels is het raadslid Leo Sparreboom aan het orenen. ‘Met het IIP kiezen we ervoor dat Delfzijl onderdeel is van de Eems-Dollard-regio. In 2022 is het een

stad waar het goed wonen, werken en recreëren is. We gaan 50 miljoen investeren en mede daarom is het besluit van vanavond een historisch besluit', zegt hij vanachter het kathedr. Hij somt uitgebreid de voordelen op. Volgens hem is het plan de enige uitweg voor Delfzijl, dat al jaren een vergeten uithoek van Nederland lijkt te zijn. Maar er valt mij iets op: wie niet weet dat Sparreboom een raadslid is, zou zeggen dat hier de wethouder spreekt! Een knap staaltje van 'meebesturen' door een raadslid. Los daarvan is zijn betoog weinig opbeurend. Sparreboom leest gewoon droog zijn tekst op. Naarmate zijn verhaal vordert, gaat hij ook eens alsmaar zachter praten. Binnensmonds zelfs. De echte wethouder, meneer Wolthof (D66) zit met zijn armen over elkaar en kijkt naar het plafond. Het publiek moet zich concentreren.

Hierna is de volgende aan de beurt. 'Het mag niet zo zijn dat het geld voor het IIP straks aan andere dingen wordt besteed. Vooraf willen we alles inzien', zegt VVD-raadslid Arie Heuvelman. Ook zijn betoog blijft steken in het oplezen van zijn tekst. Wel komt er een grapje tussendoor over een fictieve fusie tussen twee voetbalclubs, waar het publiek op inhaakt met schamel gelach. De spreker van de lokale partij Lijst Stulp, Robert Bouman, is ook weinig bevolgen: hij breekt zinnen zelfs af en stopt soms halverwege in een zin om even adem te halen. Het daaropvolgende D66-raadslid Els Zijlstra-Veldman leest haar tekst eveneens op en kijkt amper het publiek in. Het ChristenUnie-raadslid Cor Buffinga houdt de mensen eventjes bij de les door te beginnen met: 'Ik wil u allen meenemen naar een kijkje in de toekomst'. Ondanks dat hij goed spreekt, vervalt ook zijn betoog in het oplezen van een gortdroge tekst. Net als de burgers op de publieke tribune moet ook ik mijn aandacht er goed bij houden. De helse rit van Amsterdam naar Groningen heeft energie gekost, maar 'God zij dank' is er de altijd lekkere gemeentekoffie.

Maar het debat krijgt een wending als het raadslid Jan Menninga van de lokale partij Fractie 2014 het woord neemt. Hij heeft kritische vragen over de sloop van de Venneflat – die tegen het centrum aan staat – en wil weten hoe het college de begroting sluitend wil krijgen. Tevens is hij verontwaardigd omdat hij bepaalde stukken niet heeft ingezien. 'Ik moet u als volksvertegenwoordiger kunnen controleren, maar dat wordt mij onmogelijk gemaakt', zegt hij tegen de burgemeester. De besnorde Menninga spreekt uit het hart, staat losjes ach-

ter het katheders en zoekt oogcontact met de raadsleden, de wethouders en het publiek. Verder maakt hij tussendoor grappige opmerkingen in het dialect, die het bij de mensen goed doen. Er wordt gelachen en er is duidelijk interactie. Menninga dient ter plekke een motie in en neemt de tijd om zijn betoog af te maken. Dat laatste is een minpunt: het had wel iets korter gemogen. Na zijn optreden is het CDA als laatste aan de beurt: ook deze fractie vervalt in een opsommend betoog.

John en ik kijken elkaar aan. We weten het. Dit was niet zo'n best debat, en dat terwijl het vanavond gaat over een besluit dat de toekomst van Delfzijl in de komende tien jaar bepaalt! De burgemeester schorst de vergadering en in de pauze nuttigen we wat ontbijtkoek, die in schalen op de koffietafel staat. Een wat oudere man spreekt me aan en vraagt: 'Zijn jullie van het Dagblad van het Noorden?' Ik leg hem uit dat we hier namens Binnenlands Bestuur zijn en dat we het raadsdebat komen beoordelen. 'Dat is interessant, jongen. Waar kan ik dat lezen?' Nu vertel ik hem over de website. Hij zal het onthouden. Ik wandel naar John en zeg: 'Volgens mij hebben we een burger op zak', onze *nick name* voor elke column. Hij knikt en zegt: 'Laten we gaan'. We drinken onze koffie op en verlaten de zaal. Het is half tien. Nu nog terugrijden. In de auto komen we tot de conclusie dat het debat historisch was voor de gemeente Delfzijl, maar dat er alles behalve met passie over is vergaderd. Waarschijnlijk hebben deze raadsleden al honderd keer over dit plan gehad. Echter, voor de inwoners in de zaal bevatte de avond inhoudelijk gezien vast wat minder bekende materie.

Via Groningen, Assen en Zwolle rijd ik naar Amersfoort, waar John nog net de trein kan halen naar Rotterdam. De volgende ochtend schrijf ik de Mystery Burger Delfzijl. Mijn conclusie is als volgt:

'In Delfzijl is vanavond een historisch debat onbevlogen gevoerd. Op een enkeling na hield iedereen zich aan zijn tekst. Interrupties waren er amper. Bovenal misten we de passie die raadsleden juist tijdens zo'n belangrijk debat als deze (lees: het IIP is een investering van 50 miljoen euro om het stadscentrum allure te geven) zou moeten hebben. De inwoners waren massaal naar de raad gekomen, maar de raadsleden deden niet meer dan het oplepelen van feiten

en het oplezen van hun verhaal. Misschien is het IPP al vele malen in de raad behandeld en zijn standpunten al veel vaker uitgewisseld, maar toch moet je als raadslid meer passie hebben voor je vak. Zo niet, dan moet je die passie op zijn minst proberen uit te stralen. Zeker als er zoveel bewoners komen opdagen voor zo'n fundamenteel debat.'

Kemal Rijken

Het belang van het debat

Inleiding

Gedurende drie dagen in de week is er altijd wel een gemeentehuis in Nederland waar je binnen kunt lopen om een raadsvergadering bij te wonen. Daar zitten op dinsdag, woensdag of donderdag tussen de negen en de 45 raadsleden vanaf meestal rond half acht klaar. Ze vergaderen vaak tot aan een uur of elf om de wereld te verbeteren, te beginnen met hun eigen dorp of woonplaats.

Het onderwerp waarover die vergadering dan gaat, verschilt elke keer. Van een keurig debat over de ophoging van de toeristenbelasting op Vlieland tot aan een emotionele vraag of de gemeente alleen nog maar Fair Trade producten moet kopen in Stichtse Vecht. Van een zakelijk overleg over ondergrondse glascontainers in Drimmelen tot aan een stel openlijk uitgesproken twijfels over een nieuw voetbalstadion in Maastricht. Van een discours of er straatcoaches ingezet moeten worden om hangjongeren in het gareel te houden tot aan een theoretische bespreking over de beheersbaarheid van de wet maatschappelijke ondersteuning (WMO).

Daarnaast verschilt de manier waarop onderwerpen worden besproken enorm. Allereerst heeft dat met de gemeente zelf te maken. De grootte, de bevolkingsdichtheid, de demografische samenstelling, de financiële positie, wel of geen plattelandsgemeente, groei of krimp, en het bestaan van samenwerkingsverbanden met andere gemeentes; het zijn allemaal thema's die doorwerken in

het politieke prioriteitenlijstje en het interessegebied van politici. Het maakt nogal uit of het ouderenwerk wordt behandeld in een uitgespreide en vergrijzende gemeente als het Groningse Oldambt of in een compacte en verjongende gemeente als het Noord-Hollandse Heerhugowaard. Los van de lijstjes statistieken die de politiek van een gemeente uniek kan maken, heeft elke gemeenteraad ook haar eigen omgangsmentaliteit en eigen manier van debatteren. Geen gemeente is hetzelfde, zo hoor je vaak. “Ja maar in mijn gemeente gaat het zó anders!” zeggen raadsleden, burgemeesters en griffiers vaak. Elke plaats heeft haar eigen identiteit en iedere gemeenteraad heeft haar geschiedenis, omgangsvormen en debatacultuur.

Niet al die verschillen hebben effect op de effectiviteit van een raadsdebat. Verreweg de meeste van die elementen hebben slechts invloed op hoe er wordt vergaderd, maar voorspellen helemaal niets over de kwaliteit van het besluitvormingsproces. Meer zeggen deze punten iets over de herkenbaarheid van de raad en de eigenheid van de plaatselijke politiek. De gemeente Rotterdam is bijvoorbeeld niet de gemeente Hardenberg, ook al hebben ze bijna dezelfde oppervlakte en scheelt het aantal inwoners een factor tien. Hardenberg is op haar beurt geen Veenendaal— waar ongeveer hetzelfde aantal inwoners het met een factor vijftien keer kleiner grondgebied moeten doen.

De dichtheid en samenstelling van de bevolking hebben net als verstedelijking, verenigingsleven, lokale familiebanden invloed op hoe goed raadsleden elkaar kenen en met met elkaar omgaan. Net zo goed als dat regionale verschillen bepalen of je elkaar wel of niet gemakkelijk aanspreekt. Een raadslid in Den Haag wordt, mits herkend natuurlijk, sneller zonder blad voor de mond ‘effe de waarheid gezegd’ dan een volksvertegenwoordiger in Twente. Maar de kans dat ze in Baarle-Nassau weten dat je gemeenteraadslid bent, is dan wel weer veel groter. Hiernaast spelen de samenstelling van de raad en de onderlinge verhoudingen een grote rol. Hetzelfde geldt voor het gekozen vergadersysteem en de wijze waarop lokale fracties zichzelf hebben georganiseerd.

De verschillen in omgang met elkaar merk je al aan het begin van een raadsvergadering. De start van een vergadering verschilt altijd. Waar in Goes de raadsleden beginnen met een vriendelijke hand en een uitgebreid keuvelpraatje, komen de raadsleden in Coevorden zakelijk bijeen en beginnen ze meteen

aan hun vergadering. Voor beide manieren valt iets te zeggen, maar belangrijker is dat het 'gewoon' bij die gemeente en die gemeenteraad hoort.

De gemeenteraad moet een afspiegeling van de bevolking zijn. Die afspiegeling in de raad is niet alleen een demografisch: de gemeenteraad hoort ook de 'cultuur' van een gemeente te vertegenwoordigen. Daardoor verschilt niet alleen de inhoud, maar ook de manier van vergaderen per gemeente. Valt er dan niets te zeggen over hoe het raadsdebat hoort te verlopen? Natuurlijk wel. Ook al verschillen de inhoud en vergadermanieren sterk, de plaats en functie van het raadsdebat is overal hetzelfde.

Tijdens de vergadering spreekt het hoogste orgaan van de gemeente, vertegenwoordigt ze gezamenlijk de mening van alle inwoners en geeft zij opdrachten aan en controleert het dagelijks bestuur. Alleen al in bestuursrechtelijke zin maakt dat de raadsvergadering relevant. De raad is 'het hoogste orgaan van de gemeente,' zoals artikel 125 lid 2 van de Grondwet zegt. De raad bepaalt de kaders én de controle: ze formuleert waar de wethouder, de dienstdoende ambtenaren en eventuele opdrachtnemers op moeten letten bij de uitvoering van het beleid én hoe er uiteindelijk wordt gemeten of het beleid succesvol is geweest. De raad is de baas, al zal iedere bestuurskundige en zeker menig wethouder u graag de nuancering geven dat die soep niet altijd zo heet gegeten wordt. Verder zijn het niet alleen de raadsleden en bestuurders die zich met de onderwerpen in de raad bezig houden. Elke inwoner van de gemeente krijgt hoe dan ook een keer te maken met wat de raadsleden in hun vergadering hebben besproken. Niet alleen om dat je over vijf jaar wel óf niet in een gloednieuw voetbalstadion naar je favoriete club kunt kijken, maar ook omdat de indeling van het dorpsplein over een paar jaar volledig anders kan zijn. Op de een of andere manier worden burgers geconfronteerd met wat een gemeenteraad besluit. Je voelt zoiets in je portemonnee, je ziet het in je buurt en je merkt het in je dagelijkse leven. Raadsleden hebben de macht de rioolheffing zomaar hoger of lager te maken. Eén raadsvergadering over een bestemmingsplan kan uitmaken of jouw wijk groen óf toegankelijk wordt. Feitelijk is het de gemeenteraad die bepaalt hoe alledaagse zaken moeten worden geregeld.

Dat raadsvergaderingen zo belangrijk zijn staat haaks op hoe burgers naar de gemeenteraad kijken. Zo lijken de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 opnieuw af te stevenen op een dramatisch lage opkomst. Immers, bij de verkiezingen van 2010 klokte Nederland al de laagste opkomst ooit. Amper de helft, slechts 54,1 procent, ging naar de stembus. En dat is het gemiddelde. De gemeente Eindhoven scoorde het dieptepunt. Daar kon net 43,6 procent de fut opbrengen om naar het stemhokje te gaan en een uitspraak te doen over de gewenste samenstelling van de raad. Het lijkt er voor de komende verkiezingen niet beter op te worden. In september 2013 constateerde opiniepeiler Maurice de Hond dat hooguit 42 procent van de kiezers denkt de gang naar de stembus te maken. Ook al staan de regionale kranten voller dan ooit over lokale besluitvorming; op de verkiezingsdag zelf lijkt de burger nauwelijks warm voor te lopen voor gemeentepolitiek.

Hoe intriest de cijfers ook mogen zijn, één ding moet je de thuisblijvers wel na-geven: gemeenteraden zijn er niet goed in om duidelijk te maken dat ze er toe doen. Je merkt het als je op de publieke tribune van een willekeurige raadsvergadering hebt plaatsgenomen. Raadsvergaderingen ogen veelal technocratisch, saai en besluiteloos. Menig aangeschoven burger krijgt er al snel het idee dat die vergadering niet over hem of over zijn gemeente gaat. In plaats van dat duidelijk is dat er lastige en zwaarwegende politieke dilemma's worden besproken, zijn raadsvergaderingen meer dan eens niet goed te volgen. Ze zitten vol jargon en technische details, de vergaderprocedures zijn onduidelijk en hoe een raad uiteindelijk tot een afweging is gekomen, is pas te begrijpen na lange gesprekken in de wandelgangen. Gemeentepolitiek lijkt vooral iets van en voor ingewijden te zijn. Voor een toevallig binnengelopen burger is een raadsdebat al snel bestuurlijke brabbeltaal. En als een gemeenteraad vergadert, heb je niet het idee dat hier over het lot van de gemeente wordt besloten: de importantie straalt er niet vanaf.

Raadsvergaderingen mogen niet alleen interessanter; ze mogen ook scherper, interactiever en effectiever zijn. Allereerst is niet altijd duidelijk om welke redenen een raad een bepaald besluit heeft genomen. Wat het besluit is, staat natuurlijk in de notulen, maar de bijbehorende overwegingen weten zelfs de

raadsleden soms niet meer. Ook gebruiken raadsleden de debatten verkeerd. Te vaak lijken commissie- en raadsvergaderingen meer op een permanente sollicitatieprocedure voor de wethouder dan een openlijke uitwisseling van standpunten en argumenten tussen raadsleden onderling. Zelfs tot aan de besluitvorming stellen raadsleden onophoudelijk en uitreurend vragen aan wethouders. De kansen om op elkaar te reageren blijven daarmee ook onbenut: zelfs in de tweede termijn herhalen raadsleden liever hun eigen argumenten dan dat ze haarfijn uitleggen wat er niet klopt aan de stellingname van een opposerende fractie.

Tot slot is daarmee ook niet uit te leggen waarmee een raadsbesluit wordt onderbouwd. Dat zie je vooral terug in de verslaglegging, bijvoorbeeld in lokale media. De inhoudelijke afweging van een raadsdebat wordt te vaak overschaduwed door het numerieke aantal van het aantal stemmen vóór. En dat terwijl er over een raadsbesluit toch echt wel iets interessanter te zeggen zou moeten zijn dan: ‘omdat de PvdA nu eenmaal de grootste is.’

Er zijn drie kanten van het politieke debat die bepalen of een vergadering geslaagd is. In dat geval zijn alle argumenten genoemd, afgewogen en is deze afweging voor de burger begrijpelijk gemaakt. Het is exemplarisch – en helaas niet uniek. Aan de start van een gemeenteraad maken raadsleden in staccato betogen bekend welke positie ze ten opzichte van het college voorstel innemen en, hup, we gaan over naar de besluitvorming. Genoeg meningen worden raadsvergaderingen ingebracht zonder dat ze voldoende of zelfs überhaupt onderbouwd worden geformuleerd: “Wij vinden het een goed plan, dus zijn we voor” of “Dat moeten we volgens mij niet willen, dus zijn we tegen.”

De meeste politici maken een afweging in hun hoofd en nemen die mee naar de raadsvergadering. Het is nog maar de vraag of dan alle genoemde kwesties die bij een besluit kunnen spelen ook daadwerkelijk zijn genoemd in het raadsdebat. Door ze niet te noemen, voorkom je in ieder geval dat het punt ook wordt meegewogen in de besluitvorming. Dat gemis aan geformuleerde onderbouwingen, levert een afweging op waar je de kans loopt dat minder mensen zich in er zullen herkennen en je stellig moet afvragen of alle kwesties wel voldoende zijn gewogen. Wat we willen horen, is waarom dit een goed of verderfelijk plan is. Pas als het standpunt is onderbouwd, kun je van het raads-

debat meer maken dan alleen een welles nietes-spelletje. Uiteindelijk is het immers makkelijker te reageren op argumenten dan op standpunten. Juist tijdens het proces van commissie- en raadsvergaderingen horen de kwesties op tafel te komen die later de besluitvorming zullen bepalen.

Helaas worden bijdragen in raadsvergaderingen maar al te vaak geformuleerd alsof iedereen weet wat ermee wordt bedoeld. Jargon is de eerste boosdoener, al kun je een gemeenteraad natuurlijk niet verwijten zijn eigen taal en termen te hebben. Van de directieraad tot je eigen vriendenkring; iedere functionele groep heeft haar eigen terminologie. Maar bij het gebruik van technische termen geldt dat je als gesprekspartner meer op je hoede moet zijn dan degene die ze gebruikt. Bij jargon is niet zeker of iedereen wel hetzelfde bedoeld. Zeker omdat je typische termen uit de gemeentepolitiek zoals beleidsdimensionering (Dat is met zo'n bioscoopbrilletje?), social return (Wat wil je precies terug?) of beleidsintensivering (U bedoelt gewoon méér?) in je dagelijkse taal niet snel zult gebruiken. Ook de raadsleden, wethouders en ambtenaren zelf mogen zich afvragen het bestuurlijke en politieke jargon dat zij gebruiken écht de lading dekt van wat ze bedoelen.

Nu zijn er genoeg raadsleden die zich ook op kunnen winden over het vakjargon van de gemeente. De SP in Tilburg startte in 2011 de Jeukjargonindex en de website van de Leidsche ChristenUnie heeft een heuse Woordenlijst Politiek Jargon. Je kunt je niet aan de indruk onttrekken dat ook die laatste uit frustratie is geboren. Vooral raadsleden moeten voor de gevaren van het jargon extra op hun hoede zijn. Er is namelijk ook zoiets als politiek jargon: politici hebben namelijk de neiging om politieke principes eufemistisch en in algemene begrippen te gieten. Dan moet beleid ineens 'sociaal' of 'duurzaam'. Of nog erger: 'meer sociaal' en 'duurzamer.' Niet alleen voor kiezers is dan niet meer duidelijk wat de uitgangspunten of grenzen van het beleid nu precies zijn. Ook collega-raadsleden moeten vaak maar gissen naar wat hun collega-fracties met zo'n formulering precies bedoelt. Helaas zullen ze er meestal niet naar vragen: 'wat bedoelt u precies met meer sociaal?' En daar zit de crux. Onduidelijke en vage termen leiden tot aannames en dat leidt tot misverstand. Vaak genoeg hoor je raadsleden bij een beleidsevaluatie zeggen: 'wij hadden graag gezien dat ook....' En veelal zie je wethouder met draaiende ogen dan al denken: 'dan

had u dat toen moeten zeggen!’ Juist in een goed raadsdebat kan de raad zelf het bestuurlijke en politieke jargon openbreken. Een goede raadsvergadering hoort de uitgangspunten en grenzen op te zoeken van wat iemand met een ingebrachte kwestie bedoeld. Zelfs wanneer het betekent dat een veilige term als ‘gebiedsgericht werken’ moet worden uitgelegd als: ‘met meer menskracht en dus maar duurder’. Dit is concreter en brengt meer politiek risico met zich mee, maar voor de kiezer, de rest van de raad én het college is het wel lekker duidelijk.

Een goede raadsbijdrage hoort ook een beetje te schuren met argumenten die er in het oog van de gewone burger een beetje toe doen. Dat is niet altijd vanzelfsprekend. Genoeg wordt er gemopperd over argumenten uit ‘de politieke werkelijkheid’. Dat is een realiteit die veraf staat van wat de kiezer beleeft. Zelfs als de anders zo lege publieke tribune bij de behandeling van heikele kwesties zoals de herinrichting van het stadsplein, de bezuinigingen op ouderenwerk of de sluiting van een woonwagencamp ineens vol zit met mensen, zijn er genoeg gemeenteraden die vervallen in onooglijke details en technische argumenten. Deze zijn vaak nodig, maar kunnen dus op beter op gevoel worden uitgelegd. Voor veel raadsleden is het gebruiken van emoties eng. Het neigt toch een beetje naar populisme. Liever gebruiken raadsleden veilige en zakelijke argumenten. Terwijl er mooie voorbeelden zijn waar één raadslid een vergadering met een invoelbaar en opiniërend argument kon draaien, en zo de besluitvorming naar zijn hand zette. In principe zijn raadsleden ook een klein beetje columnisten. Je bent op je sterkst wanneer je met jouw argumenten anderen aan het denken zet over belangrijke kwesties. Puntig geformuleerde opinies zorgen ervoor dat een strijd tussen argumenten los kan barsten die anders misschien nooit uitgesproken was geweest. Het dwingt andere raadsleden in de positie waar ze horen te zitten: in het debat steeds scherper en puntiger uitleggen waar het écht om te doen is. Zo legt het debat nuances bloot die men anders waren verdwenen.

Duidelijk gearticuleerde meningsverschillen en prikkelende en opiniërende bijdragen zijn fundamenten voor het goede debat. Pas als die er zijn, zijn er ook de ingrediënten voor een begrijpelijk en invoelbaar besluit. Daarnaast levert het

een keur aan informatie op over de randvoorwaarden waarbinnen het beleid uiteindelijk moet worden uitgevoerd.

Het lijkt in de ogen van veel politici paradoxaal, maar juist een scherp raadsdebat kan bijdragen aan draagvlak voor het besluit. Voor het grote publiek zijn besluiten alleen acceptabel als ook invoelbaar is waarom ze worden genomen. Dat betekent dat de in het raadsdebat gebruikte argumenten voor burgers herkenbaar moeten zijn, maar ook dat ze gewicht moeten hebben. Je moet ze kunnen voor stellen: jargon, grote getallen, demografische beschrijvingen, wetten en regelgeving zijn nou niet de meest tot de verbeelding sprekende elementen van beleid. Het hoort erbij. Maar wil je dat de bevolking snapt waarom dat nieuwe huizenblok wordt gebouwd, dan zul je toch uit moeten kunnen leggen waarom we toenemende verkeersdrukke op de Dorpsweg maar voor lief moeten nemen. Het gevolg van zo'n voluit technocratische vergadering is evident. Geen burger die zich herkent in het besluit omdat-ie zich niet herkent in de afweging de raad er voor heeft gemaakt. We gebruiken dat woord niet voor niets: afweging. Een goed besluit kenmerkt zich omdat het voor de betrokken duidelijk is dat de argumenten aan de ene kant nu eenmaal zwaarder wogen dan de argumenten aan de andere kant. Dat kweekt begrip voor het besluit, ook bij de mensen die het niet eens zijn met de uitkomst.

Bij veel raadsvergaderingen is niet aan te voelen dat het lot van de gemeentelijke euro wordt besproken. De reactie van burgers is veelgehoord: het is toch niet jullie geld wat je zit uit te geven! Het is goedkope maar wel begrijpelijke kritiek. Het is juist smullen als een gemeenteraad met een heftige vergadering de wethouder een duidelijke opdracht geeft. Heerlijk is het als een politicus met een paar rake metaforen zijn collega's én de publieke tribune tot nieuwe inzichten verleidt. Ook is het genieten als een raadslid met scherpe vragen en treffende interrupties zijn collega's uitdaagt om hun eigen standpunt nóg duidelijker uit te leggen. Het maakt de besluitvorming begrijpelijker én inzichtelijker. Dat zijn de momenten waarop de democratie een feest is. Dan kom je heel dicht bij waar het debat in ons bestel voor is bedoeld. Hetgeen wat de volksvertegenwoordiging heeft besloten is met het debat gelegitimeerd.

Tegen wie heeft u het eigenlijk?

De interactie in het raadsdebat.

“Denkend aan Holland, zie ik brede rivieren traag door oneindig laagland gaan,” schreef dichter Marsman ooit eens. Pak de bus eens van Gouda naar Rotterdam, of sta eens net buiten Uithoorn langs de oevers van de Amstel. Dan kom je er achter hoe raak die typering is, al heeft de breedte van Hollandse rivieren wel wat aan terrein moeten inleveren. Marsman’s zin zou voor heel Nederland op kunnen gaan. Vanuit de trein van Nijmegen naar Utrecht is het plaatje niet anders. Hooguit zijn daar de rivieren breder en de oevers ouder. Maar de typering is raak – en niet alleen voor rivieren. Het eerste stanza uit Marsman’s gedicht lijkt zonder meer ook van toepassing op gemeenteraadsdebatten: *brede politieke stromingen die traag door de een oneindige vergadering heen gaan*. Ze zijn maar weinig spannend en het kan heel lang duren voordat ze ergens komen.

Een van de belangrijkste tekortkomingen in veel raadsvergaderingen is zonder meer het gebrek aan interactie. Raadsleden zijn zelden met *elkaar* in gesprek. Het echte ‘vuur’ in het debat blijft dan natuurlijk uit. Vaker zijn gemeenteraadsvergaderingen bijeenkomsten waar de leden hun bijzonder korte of juist ellenlange betogen houden en vervolgens vinden dat ze politiek bedreven hebben. Zo zou het niet moeten zijn. Zonder interactie is er van debatteren namelijk helemaal geen sprake. Het marginaliseert de vergadering tot een rondje

persverklaringen. Dat doet het besluitvormende orgaan ‘gemeenteraad’ – het hoogste in de gemeente – tekort.

Politieke vergaderingen horen niet alleen te bestaan uit gedeelde meningen en argumenten, deelnemers horen elkaar ook over die meningen te kunnen ondervragen. Van raadsleden mag ook worden verwacht dat ze tijdens de vergadering elkaar confronteren met tegengestelde opinies, weerleggingen en tegenargumenten. Niets anders dan een scherp uitgevochten meningsverschil maakt een politieke vergadering beter. “Daar ben ik het niet mee eens want...!” zou al vroeg in het raadsdebat menigmaal moeten vallen. Meningsverschil en woordenstrijd betrekken de andere deelnemers in de opinievorming en boeit het publiek.

Helaas gaat het niet zo. Raadsvergaderingen verlopen vaker volgens het recept: iedere fractie doet zijn zegje en, hup, we gaan over naar de besluitvorming. En als er dan al interactie is, dan is dat meestal ook nog niet eens interactie tussen raadsleden onderling. Niet zelden is de enige informatie-uitwisseling waar raadsleden naar op zoek zijn slechts vragen aan het college – waar dan meestal uitgebreide antwoorden op komen. Dergelijke vergaderingen gaan eerder over de bevrediging van individuele nieuwsgierigheid dan dat raadsleden onderling de elkaars mening toetsen om tot een gezamenlijke afweging te komen. Raadsleden kunnen gefascineerd doorvragen tot de meest exotische, technische details boven tafel komen. “Klopt het dat 43 procent van ons huisvuil recyclebaar is?” vroeg een raadslid in de gemeente Olst-Wijhe. “Om welke kentekens van ons wagenpark gaat ‘t?” wilde een raadslid in Geertruidenberg weten. De nieuwsgierigheid is goed voor te stellen. Elk raadslid wil het naadje van de kous weten als het om het beleid van de gemeente gaat. Tegelijkertijd is de informatie die met een technische vraag naar boven komt voor een raadslid soms essentieel voor de meningsvorming. In een Amsterdams stadsdeel stelde de deelraad technische en wel heel erg inhoudelijke vragen om te snappen of de stadswachten vooral voor handhaving of preventie worden ingezet. De Haagse raad had in de zomer van 2013 meer dan vijfhonderd vragen nodig om te begrijpen hoe het zit met bouwkosten en de exploitatie van het nieuwe cultuurcentrum het Spuiforum – en in de wandelgangen hoor je raadsleden zeggen dat het er misschien niet genoeg zijn geweest.

Ook wordt een technische vraag nog wel gebruikt als opstapje naar een pittige politieke vraag. In het Britse Lagerhuis is het tijdens het vragenuurtje de *Prime minister's questions* een gangbare truc. Je vraagt 'gewoon' naar iets uit de agenda van de premier en gebruikt het antwoord als aanleiding om hem eens goed de les te lezen. Er zijn ook gemeentelijke voorbeelden. Een Rotterdams deelraadslid vroeg de wethouder eens naar een overzicht van de werkzaamheden van de bedrijfscontactfunctionaris; de ambtenaar belast met het ondersteunen van ondernemingen in de deelgemeente. Het technische antwoord leidde tot een politiek meningsverschil: 'leuk dat de bedrijfscontactfunctionaris grote ondernemingen bezoekt, maar moeten wij onze aandacht niet geven aan kleine zelfstandigen en winkeliers?' Desgevraagd bleek natuurlijk dat het een vooropgezet plan was geweest.

Voor de meeste technische vragen geldt dat ze meer bedoeld zijn ter bevrediging van de individuele nieuwsgierigheid van de vragsteller dan ter bevordering van de meningsvorming. Zulke vragen houden het debat op en slurpen tijd. De griffie van de gemeente Nieuwkoop schroomde niet om de raadsleden daarmee te confronteren. In haar jaarlijkse rapportage liet ze met een taartdiagram zien dat in 2011 het college best veel aan het woord is geweest en ontzettend veel spreektijd van de raadsleden heeft opgesnoept. De raad van Nieuwkoop weet nu wel beter.

Tijdens de raadsvergaderingen horen raadsleden met elkaar in gesprek te zijn. Het is een makkelijk te meten kwaliteitscriterium. Probeer het zelf maar eens uit en laat een stopwatch meelopen. Zet de genomen spreektijd in de eerste termijn af tegen de tijd in de tweede termijn en zie hoe schril het contrast is. Meestal laten raadsleden voor de tweede termijn nog geen kwart van de tijdsduur van de eerste termijn over. Voor een gesprek wat de typering 'op elkaar ingaan' zou moeten hebben, is dat natuurlijk gek.

Nog gekker is, dat het gebrek aan interactie soms niet eens ligt aan de raadsleden zelf. Ook de vergaderprocedure of de huisregels kunnen hiervoor verantwoordelijk zijn. In de gemeente Maassluis (de Mystery Burger over deze gemeente staat in dit hoofdstuk) werkt men met vaste spreektijden voor de raadsleden. Dat is geen onbekend verschijnsel en een goed te verdedigen regel. Vreemd is wel dat men in de eerste termijn vier minuten spreektijd voor elke

fractie uittrekt en in de tweede termijn maar een minuut beschikbaar stelt. Op elkaar ingaan is er dan niet meer bij. Andersom – de eerste termijn in een minuut en de tweede termijn in vier minuten – had een verdeling geweest die meer bevorderlijk is voor het debat.

De noodzaak voor interactie in het debat is er niet alleen voor de aantrekkelijkheid. Raadsvergaderingen waar scherp op de inhoud met elkaar gesproken wordt, zorgen ook duidelijkere argumenten en betere standpunten. Interruptions kunnen dan erg belangrijk in zijn. In Leiden verdedigde de D66-fractie eind 2010 een motie om een referendumverzoek ook via de elektronische weg van DigID mogelijk te maken. In de eerste termijn verklaarde de Christen-Unie-fractie zich tot tegenstander. Toenmalig fractievoorzitter Guido Terpstra was bang voor fraude en diefstal van stemmen. “Bij digitaal stemmen kun je niet controleren of iemand bijvoorbeeld is gedwongen of beloond om steun te betuigen,” aldus Terpstra in het debat. Het leidde tot een interruptie van D66'er Lise-Lotte Kerkhof: “Is het bij de heer Terpstra bekend dat je met je DigID ook kunt aangeven dat je orgaandonor wilt zijn? En dat een nier al gauw vijfduizend euro doet op de zwarte markt?” Een interruptie die meer is dan een plaagstootje. Ze dwong de spreker kleur te bekennen door hem een spiegel voor te houden.

Toch is het hele proces van beeldvormende commissie- of raadsvergadering naar het raadsbesluit niet alleen bedoeld om het eigen standpunt aan te scherpen of de argumentatie van de ander onderuit te halen. Het is ook bedoeld om gezamenlijk een weloverwogen besluit te nemen.

Argumentatie en interactie over meningen spelen dan een cruciale rol. Door betogen en tegenbetogen tegenover elkaar te zetten, kunnen nieuwe argumenten of zelfs principiële punten naar boven komen. Je zou dit verschijnsel *interferentie* kunnen noemen: de ene mening trekt de andere op een hoger plan.

Op die manier doet een politiek debat precies waarom een vertegenwoordigende democratie zo vaak als voordeel wordt genoemd: je kunt gebruik maken van elkaars kennis en opinies. Het verschijnsel wordt wel met *The Wisdom of the Crowds* aangeduid. Beroemd is de waarneming van de Britse statisticus Francis Galton. In 1906 merkte hij bij een wedstrijd waar mensen het gewicht

van een koe moesten raden, dat het gemiddelde van alle schattingen slechts één *pond* hoger dan het werkelijke gewicht van 1.197 *pond* zat. Ook daar zullen er best grapjurken tussen hebben gezeten die een kilo of tien miljoen kilo hebben geschat. Zulke grappig bedoelde meningen hebben stiekem wel een functie. Ze dagen de serieuze sprekers uit om ergens iets van vinden én ergens iets over zeggen. Dat geldt ook voor radicale opinies in een serieus debat. Een volstrekt onuitvoerbaar voorstel kan leiden tot wezenlijke aanpassingen in het beleid. In 2010 was Rotterdam aangewezen als vertrekpunt voor de Tour de France. Via een toeristische route over de Zuid-Hollandse eilanden en Zeeland zou de koers naar België gaan. Het gevolg was dat de wielrenners op zondag de gemeente Reymerswaal aan zouden doen. Dit was iets wat bij de streng christelijke bevolking van de dorpskernen Yerseke, Krabbendijke en Kruiningen én bij de sterke SGP-fractie in de gemeenteraad niet best viel. De SGP pleitte voor een verbod of het verleggen van de route. Gezien de machinaties die gepaard gaan met een evenement als de Tour is zo'n voorstel onhaalbaar. Maar het debat leverde tóch iets op: botsende opinies waardoor anderen die de zorgen van de SGP niet deelden alsnog aan het denken werden gezet. De festiviteiten rondom de tour werden op gepaste wijze gepland.

Helaas is de interactie tijdens raadsvergaderingen een zeldzaam verschijnsel. En als ze al plaats vindt is vaker één-op-één tussen raadsleden of gaat de interactie over het vergaderen zelf in plaats van op de inhoud van die gevraagde beslissing. Het lijkt er soms op dat vergaderende raadsleden niet in de gaten krijgen dat zij én hun grootste tegenstanders niet de enige deelnemers aan een vergadering zijn. Helemaal gek is dat niet. Als je van een collega-raadslid van een andere fractie te horen krijgt dat je er met jou motie helemaal naast zit, dan is het te begrijpen dat je juist op hem wilt reageren. Voor het debat is dat niet bevorderlijk. Al is het maar omdat het raadslid en zijn opponent in het debat uiteindelijk niet degenen zijn die bepalen of de motie wordt aangenomen. Dat doet de hele raad. Daarbij is de kans klein dat een raadslid tijdens het debat z'n allergrootste politieke tegenstander weet te overtuigen. Hoe briljant de argumenten ook zijn en hoe doeltreffend ze ook zijn geformuleerd; als mensen van mening moeten veranderen, hebben ze meer tijd nodig dan dat hen tijdens een raadsvergadering wordt gegund. Beter is het, om dan energie en woorden

te richten op de twijfelaars in de raad. Liever dat je als raadslid bij elke fractie wat stemmen voor jouw motie bij elkaar spaart dan dat je één tegenstander overtuigt en geen meerderheid van stemmen haalt.

Vergaderingen waarin een raadslid beseft dat hij met de hele raad in gesprek is, zijn een stuk effectiever dan wanneer er alleen maar één-op-één-debatjes worden gehouden of welles-nietes-spelletjes worden gespeeld. Dat merk je goed wanneer raadsleden op elkaar reageren in de tweede termijn. Meestal is dat na aanleiding van directe opmerkingen die zijn gemaakt. Het is goed te zien als een raadslid zich geroepen voelt op een ander te reageren. Z'n blik wordt stuurs en is gericht op die ene collega in een andere fractie. Voor het raadslid zelf is het hartstikke duidelijk op welke opmerking hij reageert. "Ik kom nog even terug op de woorden van mevrouw Viruly," zei een raadslid in Delft na een uitdagende opmerking in de eerste termijn. Bij zijn reactie vergat hij echter duidelijk te maken waar hij precies op reageerde. Viruly had immers meer gezegd in haar termijn. De precieze opmerking zelf had vrijwel niemand meer in het hoofd.

Erger is dat de interactie helemaal niet over de inhoud gaat en er fors op de man wordt gespeeld. Zelfs volwassen debaters uit de Tweede Kamer lijken er niet aan te ontkomen; de afgelopen jaren hebben we daar genoeg voorbeelden van gezien. In de gemeenteraad is het helaas niet veel anders. Ook daar blijkt het voor politici moeilijk de zaak en de persoon te scheiden.

Dat iemand het niet met je eens is omdat hij nu eenmaal aanhanger is van een andere politieke filosofie of omdat hij iets vreemds zegt, betekent niet dat je hem daarop persoonlijk moet aanvallen. Het betekent dat er iets inhoudelijks is om over te debatteren. Toch wordt er in menig gemeenteraad nog ge-jij-bakt en op de man gespeeld. Teken ze maar op: "Uw partij heeft er de vorige periode in het college ook niks van gebakken", zei een raadslid in Heerde. En: "Ik hoor u anders weer geen voorstellen doen", was een reactie in IJsselstein. En zelfs: "U heeft deze periode nog geen relevante motie ingediend." Over de inhoud, de kwesties en de gevraagde beslissing gaat het daarna helaas niet meer. Dat de sfeer in een gemeenteraadsvergadering door dergelijke *faux pas* wordt verziekt, is niet alleen kwalijk voor de werkvreugde van het individuele raadslid. Een harde, persoonlijke sfeer komt ook het debat zelf niet ten goede. Een goed

debat heeft het nodig dat de sfeer alleen een ‘constructief meningsverschil’ toelaat. Je moet elkaar genoeg mogen om het eens fors met elkaar oneens te zijn zonder dat het persoonlijk wordt.

Het is niet alleen voor burgers, maar ook voor beginnende politici soms lastig te begrijpen dat politieke meningsverschillen niet persoonlijk moeten worden genomen. Een raadslid vertelde de anekdote dat hij daar zelf eens op werd aangesproken. Hij en de wethouder stonden na de vergadering met een biertje bij te kletsen; over politiek ging het al lang niet meer. Even daarvoor hadden ze een stevig meningsverschil gehad over het winkelstratenbeleid. De motie van het raadslid werd door andere partijen in de raad afgezwakt. Echter, de wethouder had liever helemaal niet gezien dat zelfs die uitgekledede motie niet werd aangenomen. Tijdens het debat ging het hard tegen hard, maar aan de bar ging het over koetjes en kalfjes en leken ze de beste vrienden. Een verwarde burger vroeg: “Hoe kan het in hemelsnaam dat jullie hier nu gezellig staan te kletsen?” Het antwoord was dat de twee elkaar genoeg respecteerden om het ook tijdens de raadsvergadering inhoudelijk met elkaar oneens te zijn.

Misschien is respecteren niet genoeg: je het elkaar gunnen om een ander inzicht te hebben. Het doet sterk denken aan een uitspraak die aan de Britse filosoof én politicus David Hume wordt toegeschreven: de waarheid komt voort uit onenigheid onder vrienden. Dat laatste – onder vrienden – is niet onbelangrijk. Voor de meeste mensen geldt dat ze flink wat moed moeten verzamelen om een ander te vertellen dat ze het volstrekt met hem oneens zijn. Laat staan om dat tijdens een openbare vergadering met een volle publieke tribune en een live-uitzending op het internet te doen. Voor politici hoort het echter bij hun werk om het fundamenteel met elkaar oneens te zijn. Een goede werksfeer in de politiek zorgt ervoor dat raadsleden zich op hun gemak voelen om onverwachts, radicaals of impopulairs te zeggen zonder daar persoonlijk op te worden afgerekend.

Gelukkig weten bepaalde politici genoeg van het debat om ook staande de vergadering de kou uit de lucht te halen. Een beetje humor, zoals een onverwachte vergelijking of een zelfrelativerend grapje, doet wonderen. ‘Nu de bewegwijzering weg is, letten mensen wel op de omgeving,’ vergoelijkte een raadslid in

Noordwijkerhout. ‘Ik zal wel weer het verwijt krijgen maar één programma-punt te hebben,’ grapte een raadslid in Heemstede. Door het gniffeltje wat in de raad volgde, stond iedereen weer met z’n beide benen op de grond en kon de vergadering op normale wijze verder. Gelukkig maar, want het moet wel gezellig blijven. Alleen dan is het ook mogelijk om constructief en vooral met elkaar in gesprek te zijn. Als Mystery Burger kwamen we in vergaderingen terecht waar humor zorgde voor een goede interactie. Ook zagen we debatten waar de interactie door een gebrek aan humor ver te zoeken was. Toch hangt goede interactie niet alleen van humor af, maar dus ook van de persoonlijke verhoudingen, de procedures waarop de vergadering is opgebouwd en de wijze waarop de meeting wordt voorgezeten. We hebben een aantal gemeenten gevonden waarin deze zaken boekbeelden spraken

Baarn

‘Baarn krijgt een K-plein!’

Baarn

Aantal inwoners: 24.320

Raadsleden: 19

Fracties: VVD (5), CDA (3), Baarnse Onafhankelijke Partij (3), PvdA (2), D66 (2), CU (1), GrL (1), Lijst Tinus Snyders (1), Groep Ennahachi (1).

College: VVD met gedoogsteun

Burgemeester: Mark Roëll (VVD)

Heraldiek:

In de gemeenteraad van Baarn staat een gevoelig onderwerp op de agenda: de herinrichting van het centrale dorpsplein. Het college wil een grote supermarkt, een ondergrondse parkeergarage en nieuwe flatwoningen laten bouwen. ‘Met de nieuwbouw wordt het dorp er minder vorstelijk op,’ zo meent inspreker Van der Heijden. Andere insprekers vrezen voor de verkeersveiligheid. Bij de vragen voor de raadsleden blijkt dat coalitiepartner VVD zeer voor dit plan is. ‘Goed voor de Baarnse economie,’ vindt VVD’er Frans Luijten. Oppositieraadslid (en architect!) Tinus Snyders (Lijst Tinus Snyders) is mordicus tegen.

Snyders wil discussiëren met insprekers, maar dat blijkt tegen de regels. Voorzitter Alex Stolk (VVD) moet hem een paar keer korthouden. ‘U gaat in discussie’. In de eerste termijn van de raad is Snyders niet meer te stoppen. ‘Met stijgende

verbazing zie ik de ad hoc houding van de VVD...' Voorzitter Stolk: 'Meneer Snyders, u gaat wéér in debat.' Snyders bindt in en stelt maar een vraag. Brandje geblust. Later neemt de oppositieman opnieuw het woord: 'Ik ben hier bijna twee jaar wethouder geweest en wilde het plein toen verblijden met een nieuw theater. Toen ook al waren het de liberalen die er met de rug naartoe stonden. Er was heel veel geld, maar alles is gewoon de grond ingeboord. Inmiddels zijn we tien jaar later en..' Stolk grijpt in: 'Meneer Snyders, hier hebben we het nu niet over!'

Het raadslid springt uit zijn vel: 'U bepaalt niet wat ik kaderstellend in dit debat acht, ja?! Het is uw taak om het debat te leiden. Als ik wil praten over mogelijke culturele voorzieningen in het centrum, dan wil ik dat. Mogelijk kan de VVD dat niet denken, maar ik ben nu echt even pissig!' Stolk is overrompeld. Snyders praat door. 'De VVD heeft gewoon een aantal relaties aangezwengeld. Die zeggen: wij willen bouwen...' Stolk: 'Meneer, u maakt nu insinuaties. Ik vind niet dat u zo tegen anderen tekeer moet gaan.' Snyders: 'Dat mag u vinden, maar dit is gewoon mijn mening.' Stolk: 'Dat vind ik ongehoord!' Snyders: 'Dit dient het dorp niet! We zijn een K-plein aan het creëren. Ja, een K-plein!'

De rest van de avond lukt het voorzitter Stolk niet echt om Snyders in toom te houden. Als het raadslid een beurt wil, slaat hij hem maar over. Wanneer hij toch aan het woord komt ontstaan er irritaties. Zonde, want dit alles komt de Baarnse vergadering niet ten goede.

Wat had voorzitter Stolk kunnen doen? Toen Snyders een grote mond tegen hem opzette had hij hem simpelweg het woord kunnen ontnemen. Een korte schorsing om de gemoederen te laten bedaren had het minste geweest. Maar nee, door een grote bek tegen de voorzitter op te zetten kreeg Snyders zijn zin. Tip: de volgende harder ingrijpen.

Kemal Rijken